

УДК 336.330

Вплив критеріїв і кількісних показників на управління фінансовою стійкістю економічного агента

Ганна Володимирівна Ільговська,
викладач кафедри фінансів та економічної безпеки
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Анотація. На основі ґрунтовного аналізу досліджень різних авторів визначено сутнісну змістовність критеріїв для оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента і узагальнено множини показників, які застосовуються для розкриття подібних критеріїв, з метою подальшого використання їх для прийняття виважених управлінських рішень і досягнення прийнятного рівня фінансової стійкості економічного агента.

Ключові слова: управління фінансовою стабільністю, економічний агент, критерії, кількісні показники, якісні показники, фінансові ресурси.

Постановка проблеми. Розкриття процесу управління фінансовою стійкістю економічного агента не може здійснитися без попереднього врахування як критеріїв, так і кількісних показників відносно визначення стану подібного управління. Це пов'язано з тим, що саме різні кількісні показники діяльності економічного агента можуть відображати різні поточні аспекти з управління фінансовою стійкістю, а також застосовані критерії стосовно зіставлення обраних кількісних показників з оцінки управління фінансовою стійкістю дають можливість проведення аналізу стану відміченого управління і визначення його ефективності та доцільності застосування впроваджених управлінських рішень при обґрунтуванні напрямів подальшого поліпшення. До цього можна додати, що саме наявність різних показників діяльності досліджуваного економічного агента і наявність застосованих критеріїв для оцінки стану управління його фінансовою стійкістю формують єдиний інструмент проведення аналізу та прийняття підсумкових рішень, на меті чого є процес удосконалення управління фінансовою стійкістю економічного агента.

Аналіз останніх публікацій. Поєднання теоретичних і практичних напрямів при розкритті процесу управління фінансовою стійкістю економічного агента і запровадження відповідного критерію управління знайшло своє підтвердження в дослідженнях багатьох вітчизняних та іноземних науковців, таких як: Л. М. Малярець, М. Я. Коробов, Д. Л. Ньюман, Л. Д. Дейвис, Т. О. Смірнова, К. К. Усатюк, М. С. Кравченко, К. В. Орехова, Ю. А. Фрідмана, Г. Н. Речко, О. А. Біякова і Ю. Ш. Блама. У цих роботах розкривається зв'язок між кількісними і якісними показниками, які безпосередньо мають вплив на процес управління фінансовою стійкістю економічного агента.

Метою цієї статті є теоретичне дослідження критеріїв і кількісних показників в оцінці стану управління фінансовою стійкістю економічного агента.

Виклад основного матеріалу. Наявна множина різноманітних показників діяльності економічного агента і застосованих критеріїв для процесу оцінки стану управління фінансовою стійкістю створюють єдиний інструмент проведення аналізу та прийняття

кінцевих рішень задля вдосконалення процесу управління фінансовою стійкістю будь-якого економічного агента. Тому взагалі доволі складно провести окремий аналіз критеріїв і показників для оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента, тому що все це передбачає врахування їхньої залежності один від одного під час розгляду як відповідних критеріїв, так і показників.

Також варто розуміти, що розгляд кількісних показників оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента не відхиляє в загальному важливість розгляду якісних показників оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента. Проте при цьому варто розуміти, що, як зазначає у своєму дослідженні, наприклад, Л. М. Малярець, основу визначення якісних оцінок будь-яких економічних процесів усе ж таки становлять попередні кількісні розрахунки [1].

Поряд із цим розгляд критеріїв і кількісних показників оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента необхідно проводити як з теоретичної, так й практичної точок зору. Так, практичне дослідження визначених критеріїв і кількісних показників оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента допомагає виявляти не лише недоліки управління, а й недоліки застосованих для такого аналізу критеріїв і показників.

Наприклад, закордонні вчені Д. Л. Ньюман і Л. Д. Дейвис критерієм досягнення та оцінки фінансової стійкості економічного агента визначають величину віддачі отриманого прибутку від активів відповідно до вартості запозичених ресурсів [2]. Тобто розглядається кількісна оцінка критерію стану управління фінансовою стійкістю економічного агента, де величина отриманого прибутку займає ключове значення.

Натомість, наприклад, Т. О. Смірнова і К. К. Усатюк розглядають цілу низку різних кількісних та якісних оцінок господарської діяльності економічного агента, де відзначаються його платоспроможність, рентабельність власного капіталу фінансова незалежність тощо, які, у свою чергу, слугують критерієм рівня фінансової стійкості економічного агента [3]. Водночас з погляду кількісного визначення критеріїв оцінки

стану управління фінансовою стійкістю економічного агента наголошується на дотриманні заздалегідь визначених значень тих або інших показників, які беруться до уваги як критерії [3]. Тобто встановлення чітких оптимальних меж параметрів діяльності економічного агента на основі різноманітних показників такої діяльності є критерієм оцінки фінансової стійкості економічного агента. Дотримання подібних меж установа критеріїв оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента, як, наприклад, зазначає К. В. Орехова, повністю визначається до умов функціонування економічного агента, який розглядається [4].

Критеріями оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента різні можуть бути рівновага фінансової структури капіталу економічного агента, вартість запозичених ресурсів, максимізація отриманого прибутку, мінімізація витрат щодо залучення додаткових ресурсів тощо (табл., узагальнено на підставі аналізу різних літературних джерел).

Тому визначення різноманітних критеріїв стану управління фінансовою стійкістю економічного агента ґрунтується на розкритті його окремих показників з функціонування та реалізації відповідної діяльності. Окрім того, різні критерії з оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента відбивають різні види співвідношення між власними і позиковими коштами, що формують майно економічного агента. Таким чином, зазначені критерії встановлюються відповідно до умов і впливів, які виникають у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів економічного агента для здійснення господарської діяльності.

Разом з цим усі критерії оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента можуть бути визначені з погляду досягнення мінімуму, максимуму або прийняттого співвідношення конкретного показника. Це може бути або максимізація прибутку, або мінімізація витрат, або дотримання встановлених нормативних показників діяльності економічного агента.

Таблиця

Деякі з критеріїв щодо визначення оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента

Автори	Критерії оцінки управління фінансовою стійкістю економічного агента							
	фінансова рівновага	максимізація прибутку	вартість запозичених ресурсів	мінімізація витрат щодо запозичення ресурсів	платоспроможність	рентабельність власного капіталу	фінансова незалежність	дотримання нормативних значень низки фінансових показників
Ньюман Д. Л., Дейвис Л. Д.		+		+				
Сисоева Є. Ф.	+		+					+
Докієнко Л. М.	+				+			
Донченко Т. В.	+						+	
Наумова Л. Ю.					+	+		
Рудика О. Р.	+					+	+	
Орехова К. В.					+	+	+	+
Рогов Г.		+	+					
Смірнова Т. О., Усатюк К. К.					+	+	+	+

Тому застосування критеріїв мінімуму, максимуму або прийняттого співвідношення конкретного показника для оцінки стану фінансової стійкості економічного агента дає змогу говорити про існування певних меж управління за стабільного економічного розвитку. Проте в разі нестабільного розвитку критерії мінімуму, максимуму або прийняттого співвідношення конкретного показника не завжди виправдані для оцінки стану управління його фінансовою стійкістю. Це визначається тим, що, формуючи відповідні управлінські впливи, варто враховувати умови здійснення і можливість досягнення поставлених цілей перед досліджуваним економічним агентом. Для прийняття більш виважених управлінських рішень в умовах невизначеності застосовуються так звані мінімаксні та максимінні критерії [5–7]. Серед таких критеріїв виділяють:

- максимінні та мінімаксні – критерії крайнього песимізму. Ці критерії визначають прийняття управлінського рішення, коли є сумніви щодо остаточного його упровадження за наявних умов зовнішніх і внутрішніх факторів функціонування економічного агента і за браку достатньої інформації про такі умови. Напри-

клад, обмеженість інформації щодо потенційних ринків залучення таких ресурсів, з якими досліджуваний економічний агент у змозі співпрацювати;

- максимаксні та мінімінні – критерії крайнього оптимізму, де управлінське рішення приймається, коли є сумніви щодо остаточного його упровадження, але вже в умовах надмірної інформації щодо можливості ухвалення рішення. Наприклад, наявність множинності кредитних програм за різними умовами.

Комбінування критеріїв крайнього песимізму і крайнього оптимізму визначаються як критерії прийняття неоптимальних управлінських рішень.

Формалізованим відображенням сукупності мінімаксних і максимінних критеріїв являють собою критерії: Гурвіца, Севіджа, Вальда, Лапласа, Байеса тощо [5–7].

Якщо розглядати недоліки і переваги критеріїв мінімуму, максимуму або прийняттого співвідношення конкретного показника і так званих мінімаксних та максимінних критеріїв, то можна сказати таке:

- по-перше, критерії мінімуму, максимуму або прийняттого співвідношення конкретного

показника є досить простими за своєю процедурою застосування, на відміну від так званих мінімаксних та максимінних критеріїв, тому в короткостроковій перспективі варто застосовувати критерії мінімуму, максимуму або прийняттого співвідношення конкретного показника, у той час коли мінімаксні та максимінні критерії використовуються у протилежному варіанті. Щодо середньострокової перспективи, то в такому разі критерії обираються залежно від ступеня важливості ухваленого рішення;

- по-друге, при застосуванні різних критеріїв щодо визначення оцінки та прийняття рішення з управління фінансовою стійкістю економічного агента варто звернути увагу, що доцільність їх застосування значною мірою залежить від стану внутрішнього і зовнішнього середовища, в якому функціонує досліджуваний економічний агент;
- по-третє, навіть критерій з оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента як прийнятне співвідношення конкретного показника є неоднозначним, що також варто враховувати при остаточному ухваленні управлінського рішення. Наприклад, можна відмітити, що такий показник оцінки фінансової стійкості економічного агента, як коефіцієнт покриття, у дослідженнях науковців може бути й більше за 2, і більше за 1, лежить у межах від 1 до 3, або від 2 до 2,5 відповідно до різних нормативних документів [4]. Таким чином, теза щодо необхідності розробки підходу з визначення доцільності та можливості застосування різних критеріїв для оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента є аргументованою і такою, яка потребує подальшого розкриття. Утім, варто ще раз наголосити на тому, що, окрім кількісних критеріїв із встановлення оцінки стану та прийняття рішень щодо управління фінансовою стійкістю економічного агента, також можна застосовувати й якісні критерії.

Як приклад якісного критерію оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента можна вказати дослідження Ю. В. Данільченка і С. В. Мордвінова, де таким критерієм пропонується розглядати збалансованість товарно-фінансових потоків економічного агента [8]. При цьому кількісною ознакою визначення такої збалансованості є структура відповідних товарних і фінансових потоків [9].

Іншим прикладом із застосування якісної оцінки для дослідження стану управління фінансовою стійкістю економічного агента можна вказати роботу Ю. А. Фрідмана, Г. Н. Речко, О. А. Біякова і Ю. Ш. Блама, які розкривають відповідне управління через аналіз узгодженості товарних і фінансових потоків економічного агента [10]. При цьому змістовність такої узгодженості визначається відповідно до часового зіставлення руху товарних і фінансових потоків економічного агента [10]. Тобто узгодженість, як якісний критерій оцінки стану управління фінансовою стій-

кістю економічного агента, є похідною від двох кількісних показників, а саме: обсягів руху товарних та фінансових потоків і часу їх зіставлення відповідно до окремих етапів здійснення діяльності досліджуваного економічного агента.

Якщо, наприклад, говорити про доцільність застосування якісних критеріїв з погляду формування управлінських впливів для досягнення прийняттого рівня фінансової стійкості економічного агента, то такі критерії, зокрема, варто застосувати при врахуванні умов і вимог щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів економічного агента або відповідно до наявного стану фінансових потоків економічного агента, який досліджується. Однак, як і щодо кількісних критеріїв, варто враховувати й зовнішнє середовище функціонування економічного агента і змінність можливих умов його діяльності, що також потребує розробки підходу з визначення доцільності та можливості застосування різних якісних критеріїв для оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента. Утім, слід підкреслити, що саме сукупність якісних і кількісних оцінок стану управління фінансовою стійкістю економічного агента дозволяє більш повно розкрити та прийняти виражені управлінські рішення щодо здійснення такого управління. Ґрунтовність такою висновку засновано на тому, що, незважаючи на простоту застосування якісних критеріїв оцінки стану з управління фінансовою стійкістю економічного агента, такі критерії дозволяють урахувати досить складні речі:

- змінність структури товарних і фінансових потоків економічного агента як фактора збалансованості досліджуваних потоків та їхніх окремих складових;
- вплив фактора часу щодо наявних умов можливості здійснення взаємної рухомості товарних і фінансових потоків економічного агента на підставі їхньої узгодженості, де ключовим є фактор часу. Тобто мається на увазі визначення можливостей придбання необхідних матеріальних ресурсів з урахуванням наявних фінансових ресурсів і намірів щодо залучення додаткових ресурсів.

Якщо ж у цілому розглядати критерії як певну складну структуру, зокрема з оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента, то варто зауважити, що вони мають принаймні два рівні елементів (*рис.*, власне уявлення структури критерію).

Перший рівень елементів критерію – це правило, за яким саме і визначається обґрунтування прийнятого рішення. Таким правилом виступають максимум, мінімум, прийнятне співвідношення конкретного показника, або мінімаксні та максимінні зіставлення, або узгодженість і збалансованість досліджуваних параметрів.

Другий рівень критерію включає дані щодо прийняття управлінського рішення і визначається умовами, які застосовуються з погляду доцільності прийняття тих або інших правил для ухвалення рішень. При цьому застосування умов для обрання тих або інших правил для ухвалення управлінських рішень

дозволяє вказати на існування в самому критерії зворотного зв'язку між діяльністю економічного агента і процедурою ухвалення управлінського рішення. З економічного погляду такий зв'язок щодо управління

фінансовою стійкістю економічного агента розкриває фінансові відносини, які виникають унаслідок здійснення виробничої та господарської діяльності економічного агента.

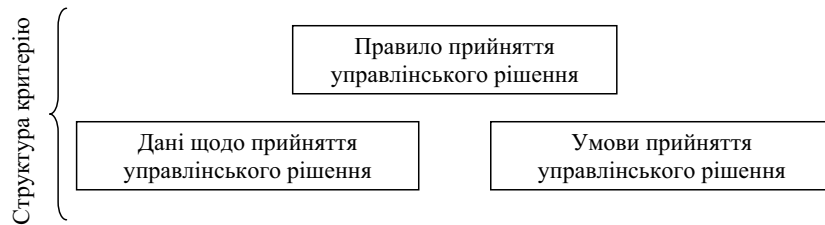

Рис. Критерій з оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента як складна структура

Утім, відповідне врахування умов з прийняття управлінського рішення і вибір відповідного правила щодо ухвалення рішення значною мірою визначається величинами даних, які доцільно розглядати як основу для здійснення належної оцінки щодо визначення стану управління фінансовою стійкістю економічного агента. Узагалі такі дані є показниками діяльності економічного агента. Зокрема, до таких показників діяльності економічного агента належать [11]:

група показників, яка дає змогу проаналізувати спроможність економічного агента відповідати за своїми зобов'язаннями (показники ліквідності);

група показників, яка дає змогу говорити про платоспроможність економічного агента (коефіцієнти платоспроможності);

група показників, які розкривають фінансову стійкість економічного агента за рахунок зіставлення величини та структури активів і пасивів суб'єкта господарювання.

Водночас загальна множина показників діяльності економічного агента для прийняття рішення з управління його фінансовою стійкістю може бути розглянута:

- по-перше, з точки зору первинних показників діяльності суб'єкта господарювання, до яких можна віднести величину отриманого прибутку, динаміку кредиторської заборгованості, змінність структури активів і пасивів;
- по-друге, на основі застосування розрахункових показників діяльності економічного агента, які формуються внаслідок перетворення окремих простих показників діяльності суб'єкта господарювання в оціночні коефіцієнти. Це дозволяє не лише проводити аналіз у коротко- і середньостроковій перспективах, а також дає змогу робити довгострокові висновки та управлінські рішення.

Тому відмічене вище угруповання показників з аналізу стану фінансової стійкості економічного аген-

та свідчить як про можливість проведення багатопланового аналізу з відповідного управління, так і можливість формування різних впливів з метою досягнення допустимого рівня фінансової стійкості економічного агента на окремих часових інтервалах його функціонування як суб'єкта різних ринкових відносин.

Висновки. Тому можна стверджувати, що критерій оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента взагалі дають змогу розглядати не лише ефективність прийняття управлінських рішень, а й ефективність функціонування економічного агента. Також доцільно зазначити, що існуюча множина показників для розкриття стану фінансової стійкості економічного агента є доволі розгалуженою та багатозначною. На основі розкриття множинності наявних критеріїв з оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента розкрито загальну їхню структуру та узагальнено сутність взаємозв'язків між окремими елементами структури критерію, які виникають. Поряд із цим підкреслено важливість одночасного врахування як якісних, так і кількісних критеріїв з оцінки стану управління фінансовою стійкістю економічного агента для прийняття виважених управлінських рішень.

Перспективи дальших досліджень. Проведені нами дослідження підтверджують складність визначення оцінок відносно аналізу стану управління фінансовою стійкістю економічного агента, з одного боку, а з іншого – про дальший пошук нових критеріїв оцінки з метою вдосконалення зазначеного різновиду управління. Проте з метою більш повного розуміння сутності узагальнення різних оцінок і визначення стану управління фінансовою стійкістю економічного агента також потрібно розглянути практичний бік упровадження найпоширеніших показників діяльності економічного агента, які застосовуються при розкритті критеріїв з управління його фінансовою стійкістю на прикладі конкретних економічних агентів.

Список використаної літератури

1. Малярець Л. М. Вимірювання ознак об'єктів в економіці: методологія та практика / Л. М. Малярець. – Харків : вид. ХНЕУ, 2006. – 384 с.
2. Ньюман Д. Л. Предпринимательский анализ финансов малого предприятия / Д. Л. Ньюман, Л. Д. Дейвис. – М. : Интернет-трейдинг, 2006. – 126 с.
3. Смірнова Т. О. Фінансова стійкість підприємства / Т. О. Смірнова, К. К. Усатюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.11. – С. 196–201.

4. Орехова К. В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства з урахуванням руху капіталу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / К. В. Орехова. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 20 с.
5. Лабскер Л. Г. О некоторой общей схеме формирования критериев оптимальности в играх с природой / Л. Г. Лабскер // Вестник Финансовой академии. – 2000. – № 2. – С. 71–78.
6. Сiao К. К. Управленческая экономика / К. К. Сiao. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 671 с.
7. Koopmans T. C. Concepts of optimality and their uses / T. C. Koopmans // The American Economic Review. – 1977. – Vol. 67. – № 3. – P. 261–274.
8. Данильченко Ю. В. Проблема сбалансированности развития предприятия / Ю. В. Данильченко, С. В. Мордвинов // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. Академика М. Ф. Решетнева. – 2006. – № 6. – С. 163–165.
9. Гаврильченко Г. С. Сбалансированность товарных и денежных потоков социально-рыночной экономики / Г. С. Гаврильченко // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. Академика М. Ф. Решетнева. – 2009. – № 2. – С. 393–396.
10. Фридман Ю. А. Оценка уровня согласованности экономических интересов субъектов региональной промышленной политики / Ю. А. Фридман, Г. Н. Речко, О. А. Бияков, Ю. Ш. Блам // Регион: Экономика и Социология. – 2008. – № 3. – С. 78–96.
11. Філімоненков О. С. Фінанси підприємства : навч. посібник / О. С. Філімоненков. – К. : Вид-во «Ніка-Центр», 2002. – 359 с.

Summary. The essential content of criteria of financial stability management state assessment of the economic agent based on a detailed review of research by different authors were revealed and set of parameters that apply to the disclosure of such criteria were generalized with a view to using them to make informed management decisions and achieve an acceptable level of financial stability of the economic agent.

Keywords: financial stability management, economic agent, criteria, quantity index, quality index, financial resources.